

והא גבי קדשים דכתיב שור או כשב נרבייה -

But by sacrifices, where 'bull or sheep' are written, let us include it

Overview

רבא explained that wherever one cannot have a mixed breed from the animals quoted in the פסוק (like שור ושה by ד' וה' the word 'או' includes כלאים, however when you can have כלאים from the animals mentioned (כשב ועז) (קרבנות by כשב ועז) the 'או' excludes כלאים. The גמרא asked that by קרבנות it also states¹ שור או כשב (from which there can be no קרבן), so the 'או' should include כלאים, that they too are fit for a קרבן.

תוספות asks:

תימה מה ריבוי צריך נהי דמשור וכשב לא מצי לרביי כלאים -

It is astounding! Why do we require the inclusion (ריבוי) of או to include כלאים; for granted that from שור וכשב (without the או) one could not include כלאים since a שור וכשב cannot produce offspring, nevertheless -

מכשב ועז שאתה יכול להוציא כלאים מבינייהו אתי -

We can include כלאים from כשב ועז which can produce כלאים, so why the need for the או when we can derive כלאים from כשב ועז -

In summation; תוספות is asking that from the גמרא it seems that we wish to include כלאים by קרבנות from the או which is written by שור או כשב; however, תוס' asks that we do not need the או, but rather we can include כלאים from כשב ועז (without the או), since כשב ועז can produce כלאים.²

תוספות answers:

ואומר רבינו יצחק דאף על גב דאתי כלאים מדסמך כשב לעז -

And the ר"י says that even though we can derive כלאים, since כשב was placed next to עז (as stated in the question) -

מכל מקום יש למעט מדסמך שור לכשב³ דלחומרא מקשינן⁴ -

¹ שור או כשב או עז כי יולד והיה שבעת ימים תחת אמו ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן אשה (ויקרא [אמור] כב,כו in) פסוק ליהנה.

² [Perhaps תוס' question will be better understood if we assume that the two times או (one to exclude כלאים and the other to include כלאים) cancel each other out. Now we are left with only שור וכשב ועז. Somehow, in the question תוספות assumed that שור וכשב cannot be מרבה כלאים (since they cannot breed), however there is no need to assume that it excludes כלאים (תוספות writes מרבה כלאים). Therefore, תוספות asks let us be מרבה כלאים from כשב ועז (which can breed) without involving the או. [ועצ"ע. או.]

³ תוספות seems to be retracting what he assumed in the question that שור וכשב is not necessarily מרבה כלאים (see footnote # 2).

⁴ includes שור וכשב for קרבנות, which is a leniency; excludes שור וכשב כלאים which is a stringency; when faced with the choice whether we utilize a היקש either לקולא or לחומרא, we go לחומרא and we will exclude כלאים.

Nevertheless, we can also exclude כלאים, since שור was placed next to כשב and given the choice we follow the stringent comparison, and we will exclude כלאים -

וכיון דאי לא הוי כתיב שום או לא בסיפא ולא ברישא הייתי ממעט כלאים -

So, since if there would be no 'או' written, neither in the beginning (between שור - לחומרא מקשינן for כלאים) nor in the end (between כשב ועז) we would exclude כלאים -

יש לי לומר דאתא או לרבות -

We can therefore say that the 'או' (between שור או כשב) comes to include כלאים.

ומשני תוספות continues explaining the גמרא's answer:

ומשני מדסיפא למעט כלומר או דכתיב גבי כשב ועז כיוצא בו במקום אחר⁵ -

And the גמרא answers, 'since the או in the סיפא is excluding', meaning if the או which is written by כשב ועז, would be written in a similar setting elsewhere, -

אית לן למימר למעוטי הלכך הכא נמי דרשינן למעוטי -

We would have said that this או comes to exclude, therefore here too (even though it mentions שור) we expound the או to exclude כלאים, so since the או in the סיפא is an exclusion -

והוא הדין או דרישא למעוטי דרשינן ליה ולא לרבווי -

So, the same rule applies to the או of the רישא (שור או כשב) that we expound it as an exclusion but not as an inclusion, to be consistent with the סיפא -

ופריך אדרבה אימא איפכא -

And the גמרא asks; 'on the contrary let us say the opposite' -

דאו ראשון כתיב במקום שכיוצא בו במקום אחר ראוי לדרשו לרבות -

That the first או, which is written in a place (between שור וכשב) where elsewhere it would be proper to expound it as an inclusion -

ודרשי ליה נמי הכא לרבות והוא הדין נמי שני ומשני כולי -

So, we should also expound it here as an inclusion and the same ruling should apply to the second או. And the גמרא answers, etc.

תוספות asks:⁶

ואם תאמר ולא ליכתוב אלא ההוא או דבין כשב ועז⁷ -

And if you will say; so the תורה should only write the או between כשב and עז, but

⁵ If there would be a פסוק of כשב או עז (without שור) we would assume that כשב and עז are מרבה כלאים (since they can produce a mixed breed), and the או would therefore exclude כלאים. The reason תוספות is saying if the או was written elsewhere, because here we are not sure what the או teaches us, since there are the two conflicting words או (see footnote # 2). Therefore, תוספות says that since elsewhere (where there is no conflict) we would say that כשב או עז is למעט, so here too, it must mean למעט.

⁶ The גמרא stated previously (עז,ב) שור או כשב פרט לכלאים או עז פרט לנדמה (עז,ב).

⁷ The פסוק should read שור כשב או עז וגו'.

not the או between שור או כשב -

דמשור וכשב הוה ממעטינן כלאים⁸ ומאו דכשב ועז הוה ממעטינן נדמה⁹ -

So, from שור וכשב (without the או) we would exclude כלאים, and from the או between שור וכשב we would exclude נדמה; why write או two times?!

answers: תוספות

ויש לומר דאי לא כתיב אלא חד אפילו הוה כתיב גבי כשב ועז הוה דרשינן לרבות כלאים¹⁰ -

And one can say, that if או would be written only once, even if it would be written between שור וכשב, we would have expounded it to include כלאים -

כיון דאי לא כתיב או כלל הוה ממעטינן כלאים משור וכשב כדפרישית¹¹ לעיל:

Since if או would not have been written at all, we would have excluded כלאים from שור וכשב, as I explained previously.

Summary

Without או we would be ממעט כלאים since לחומרא מקשינן.

Thinking it over

¹² מרבה כלאים writes that if only one או was written we would interpret it to be מרבה כלאים. Why can't we say that if one או was written it would be to exclude נדמה (for כלאים would be excluded anyways since לחומרא מקשינן), so therefore או was written twice to be מרבה כלאים and נדמה?!¹³

⁸ A שור וכשב cannot breed to produce offspring.

⁹ See נדמה. דאינו דומה לאביו ולא לאמו שבא מאיל ורחל ודומה לעז; רש"י עז,ב ד"ה נדמה.

¹⁰ See 'Thinking it over'.

¹¹ See footnote # 4. Without any או we would say לחומרא מקשינן, and exclude כלאים; with the additional single או, we would include כלאים. However now that או is written twice, we are ממעט כלאים, as the גמרא explains.

¹² See footnote # 10.

¹³ See נחלת משה.